

Historiemaler F C LUND

DANSKE NATIONALDRAGTER

Tredie oplag - 1915

bearbejdede af figurmaleren LUPLAU JANSSEN

Præsenteret af: Frits Lilbæk

Danske Nationaldragter

Digitalt genoptryk af 31 farvelitografier fra 1864 efter 3. oplag i 1915.

Copyright © marts 2003 – Frits Lilbæk, DK 3450 Allerød, Danmark.

ePost: vofl•get2net.dk

Billedbehandling, tekst, layout, sats og udgivelse ved Frits Lilbæk.

ISBN 87-989297-1-2

FORORD

Treårskrigen 1848-50 var et af resultaterne af de nationale bevægelser, som blussede op rundt omkring i Europa i kølvandet på Napoleonskrigene. I Danmark kom det til at gå ud over det tysktalende Slesvig-Holsten, der på sin side havde allieret sig med Prøjserne.

Maleren Frederik Christian Lund (1826-1901) deltog som frivillig soldat i krigen og havde sin skitsebog med overalt. Han interesserede sig især for bønderne og deres søndagsklæder i første halvdel af 1800-tallet.

På opfordring og blandt andet støttet af regeringen rejste han efter Treårskrigen rundt i riget for at komplettere sine tegninger. De var efterfølgende grundlaget for udgivelsen af en samling med 31 farvelitografier i 1864.

De originale akvareller blev købt til en svensk samling og litografierne blev hurtigt udsolgt, så der blev lavet et andet oplag i 1890, hvor de originale litografiske stenplader blev brugt.

I begyndelsen af det 20. århundrede ønskede man igen at få lavet et nyt oplag; men det kunne umiddelbart ikke lade sig gøre, fordi de originale stenplader ikke længere eksisterede.

Tredieudgaven blev derfor baseret på en gentegning af billederne - igen til farvelitografisk tryk. Figurmaleren Luplau Janssen udførte arbejdet med besked om at bevare F C Lunds intentioner; men samtidig med tilladelse til at rette iøjnefaldende fejl og mangler - dog således, at tegningerne vedblev at være F C Lunds.

“... Og så går de gamle danske kostumbilleder igen ud i folket. Måtte de finde den modtagelse, de fortjener. Deres kulturhistoriske værd er vokset med årene, alt eftersom modellerne forsvandt.

For en domstol, der afsiger sin kendelse ud fra et rent kunstnerisk synspunkt, er det jo ikke at billederne fremstiller sig. Værdsættes vil de først og fremmest i henhold til, hvad de giver af den oplysning og de stemninger, som strømmer os i møde og som vi ikke kan tage imod, uden at de bringer udbytte.”

-- Sigurd Müller i forordet til tredieudgaven.

Læs videre i:

- Erna Lorenzen: *Hvem sagde Nationaldragt?*
Wormanium 1987 - ISBN 87-8516-097-0

Supplerende læsning:

- Ellen Andersen: *Danske Bønders Klædedragt*
Carit Andersen, København 1960
- Ester Grølsted: *Sy folkedragten selv*
Høst og Søn 1985 - ISBN 87-14-28506-1
- Kamma Gudmand-Høyer: *Folketøj - Modetøj 1750-1835*
Eget forlag 1995 - ISBN 87-985604-0-9
- Minna Kragelund: *Folkedragter - landboliv i fællesskabets tid*
Lademann 1978/1989 - ISBN 87-15-08546-5
- Erna Lorenzen og Ulla Thyrring: *Folketøj på landet 1830-1880*
Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 1977 - ISBN 87-17-02275-4
- Charles Rasmussen: *Danske Folkedragter og udvalgte Folkesagn*
Axel E. Åmodts efft., København 1942

F.C. Lund

1. En Valbypige

A young Girl from Valby

2. *En Amager*

A Farmer from Amager

3. En Amagerpige

A young Girl from Amager

4. En Fisker fra Skovshoved

A Fisherman from Skovshoved

5. En Skovshovedpige

A young Girl from Skovshoved

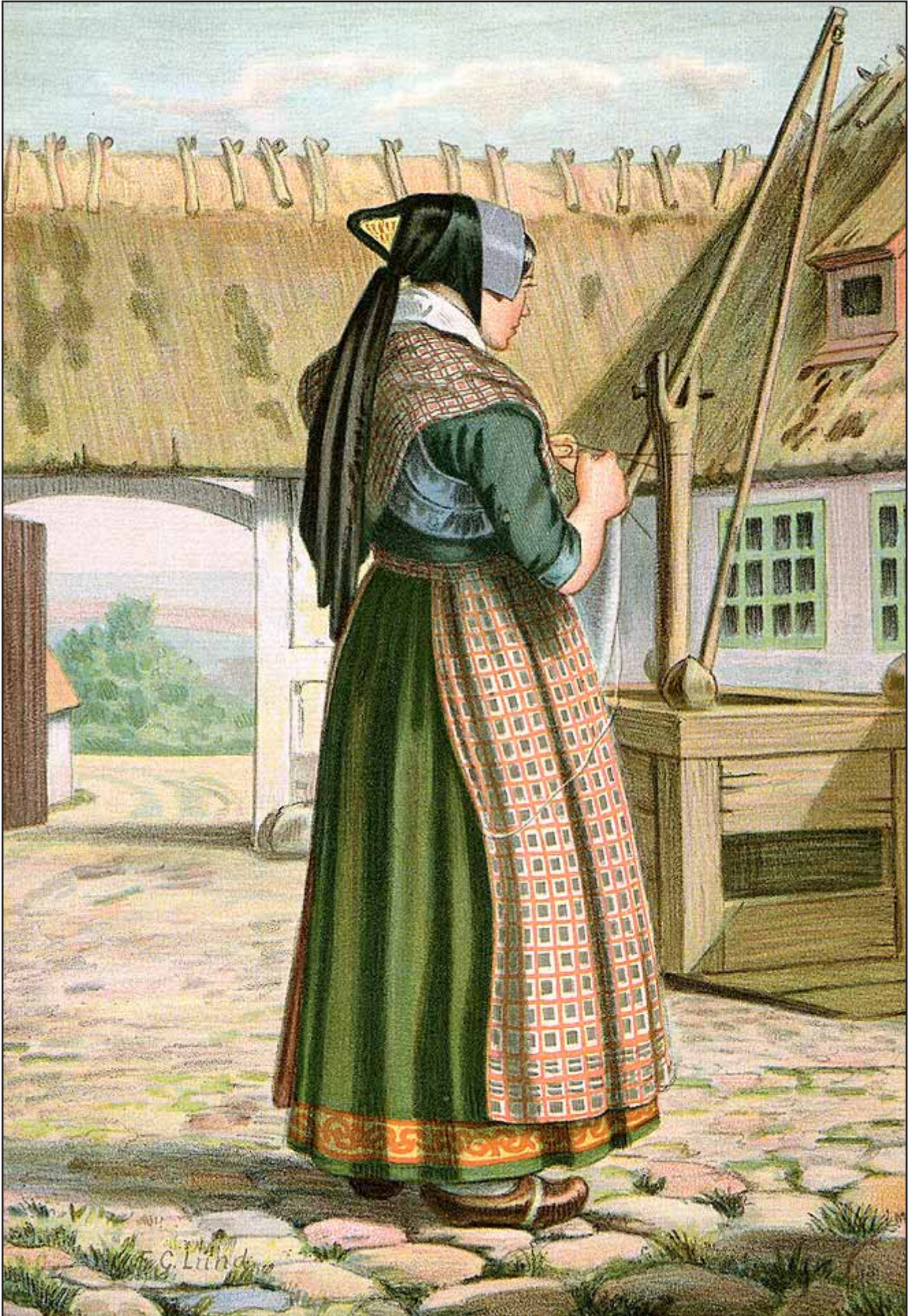
6. En sjællandsk Bonde

A Farmer from Sjælland

7. *En Hedebo pige*

A young Hedebo-girl

8. En Kone fra Haudrup

A married Woman from Haudrup

9. En Pige fra Røsnæs

A young Girl from Røsnæs

10. En Kone fra Bornholm

A married Woman from Bornholm

11. En Kirkedragt fra Bornholm

A Church Habit from Bornholm

12. *En Kone fra Falster*

A married Woman from Falster

13. En Kone fra Avernakø

A married Woman from Avernakø

14. En Kone fra Drejø

A married Woman from Drejø

15. En Pige fra Ærø

A young Girl from Ærø

16. *En Mand fra Fur*

A Man from Fur

F.C. Lund

17. En Pige fra Blåvandshuk

A young Girl from Blåvandshuk

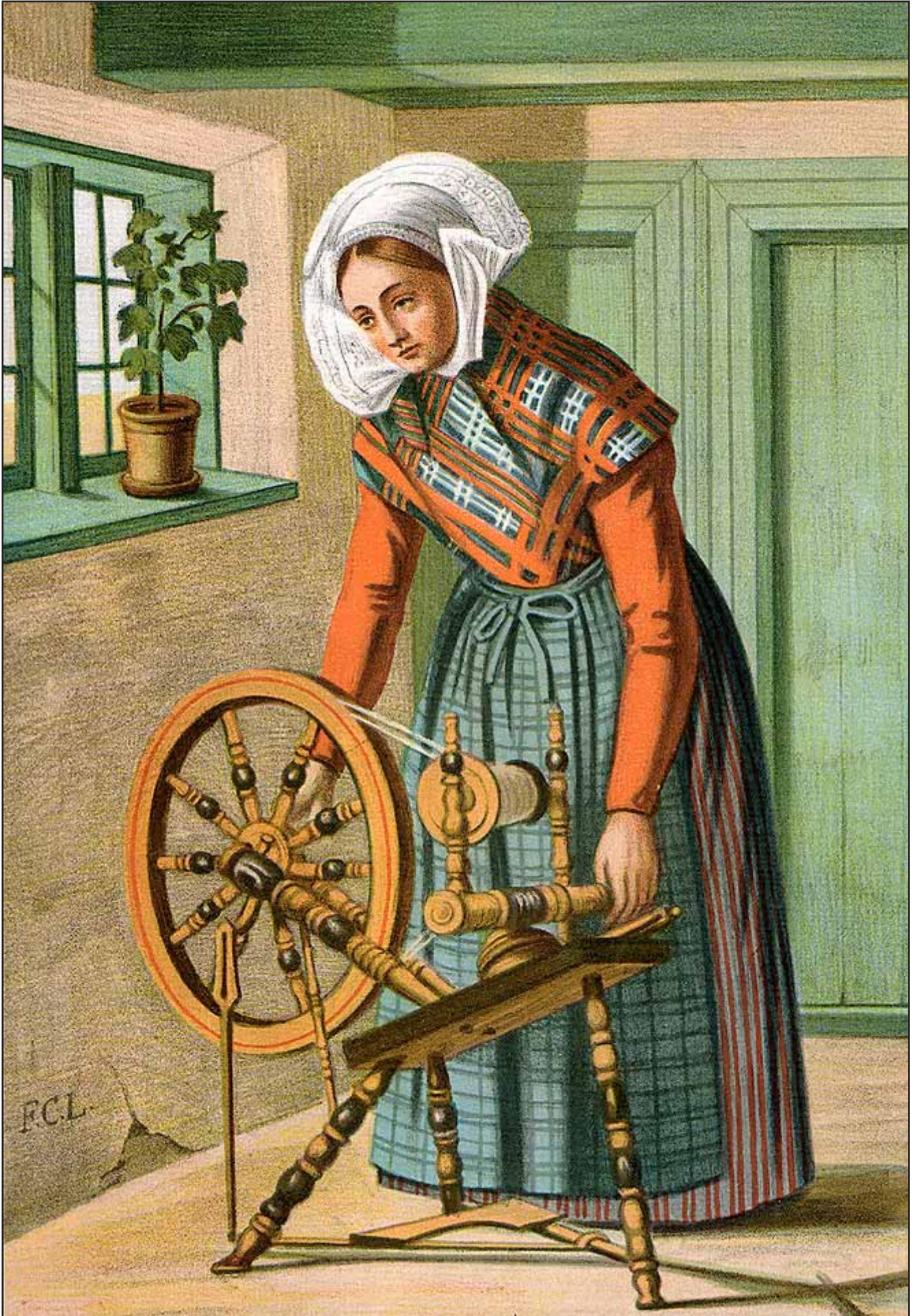
18. *En Bonde fra Mors*

A Farmer from Mors

19. En Pige fra Ringkøbing-egnen

A young Girl from Ringkøbing

20. En Kone fra Salling

A married Woman from Salling

21. En Bonde fra Randers-egnen

A Farmer from Randers

22. *En Pige fra Læsø*

A young Girl from Læsø

23. En Kone fra Fano

A married Woman from Fano

24. *En Pige fra Øfjord*

A young Girl from Øfjord, Iceland

25. En Pige fra Mødruvellir

A young Girl from Mødruvellir, Iceland

26. En Pige fra Dannevirke

A young Girl from Dannevirke

27. En Kone fra Rømø

A married Woman from Rømø

28. *En Kone fra Rømø i Arbejdsdragt* *A married Woman from Rømø in Workingcostume*

29. En Pige fra Føhr

A young Girl from Føhr

30. En Kone fra Amrum

A married Woman from Amrum

31. En Kone fra Ostenfeld

A married Woman from Ostenfeld

DANSKE NATIONALDRAGTER

TEGNEDE AF

HISTORIEMALER F. C. LUND

TREDIE ~ OPLAG

BEARBEJDEDE ~ AF
FIGURMALEREN
LUPLAU JANSSEN

MED FORKLARENDE TEKST AF
KUNSTHISTORIKEREN
SIGURD MULLER

UDFØRT I CHR. GATOS
LIT. ETABLISSEMENT
OG BOGTRYKKERI.

31 BLADE I MAPPE.
PRIS 48 KRONER

KOLDING
P. BLICHERS
FORLAG

Indholdsfortegnelse

1. En Valby Pige.	18. En Bonde fra Mors.
2. En Amager.	19. En Pige fra Ringkøbing-
Eggen.
3. En Amagerpige.	20. En Kone fra Salling.
4. En Fisker fra Skovshoved.	21. En Bonde fra Randers-
Eggen.
5. En Skovshovedpige.	22. En Pige fra Læsø.
6. En sjællandsk Bonde.	23. En Kone fra Fanø.
7. En Hedehopige.	24. En Pige fra Øfjord.
8. En Kone fra Haudrup.	25. En Pige fra Mødruvellir.
9. En Pige fra Refsnæs.	26. En Pige fra Dannevirke.
10. En Kone fra Bornholm.	27. En Kone fra Romø.
11. Kirke dragt (Bornholm).	28. En Kone fra Romø (Ar-
bejdsdragt).
12. En Kone fra Falster.	29. En Pige fra Føbr.
13. En Kone fra Avernakø.	30. En Kone fra Amrom.
14. En Kone fra Drejø.	31. En Kone fra Ostenfeld i
Slesvig.
15. En Pige fra Bærø.	
16. En Mand fra Fuur.	
17. En Pige fra Blaavands-
buk.	
-

Forord

Haard Nødvendighed — det gamle maa vige, det nye vil frem. I mangfoldige Tilfælde hilses det nye med ublandet Glæde, i andre volder hos adskillige, og det ikke altid de ringeste, Tabet af det gamle Sorg; ikke sjældent er det med blandede Følelser, med Resignation eller Vemod, vi er Vidner til, at Udviklingen gaar for sig. Haard Nødvendighed: Nutidskravene vil fyldestgøres, de være nu retfærdige eller slet grundede, og de bliver det trods al Modstand fra de ældres Side. Meget kan vindes ved Skiftet, men ikke lidet af, hvad der var kært for skiftende Slægter, gaar samtidig tabt. Ingen nægter, at vore Dages gode Fernovne og andre Opvarmningsmidler svarer bedre til deres Hensigt, end svundne Tidens Kaminer kunde, men hvor megen hyggespredende Skønhed havde dog ikke disse forud for hine! Og hvor langt billigere føjede ikke de Bindingsværks Høndergaarde med deres mosgroede Straatage og med de røde Striber i Kalken sig ikke ind i det grønne eller brune danske Landskab, end vore Proprietærens stillose, ganske vist sundere og i det hele bedre indrettede Nybygninger, som, hvor vi saa kommer frem mellem Købstæderne, skurrer saa hæsligt mod Agrenes og Engenes Flader, Kalkelinjerne, Skovene, Smaaavandene og de endnu levnedede, hvidkalkede eller stengraa Kirkehuse! Stadig Kamp mellem det praktiske eller moderne paa den ene Side, den stilfulde Tækkelighed paa den anden — en Kamp, hvori næsten altid det første gaar af med Sejren, det sidste trækker sig tilbage under vældigt Mandefald. Snart vil de ejendommelige, ægte danske Huse saa godt som ene kendes fra Billeder. Landfolkets solide, smukke, morsomme Hobave jages ud fra Hjemmene af stygt og skrøbeligt Fabrikstram samtidig med, at de rene, klangfulde Mundarter afløses af et slapt, med fremmede Brok-

ker rigeligt forskønnet „Højdansk“. Og saa kan vi, hvad der i denne Sammenhæng ligger nærmest, føje til: Den Tid er snart kommet, da vore Bønders, for hver af Landets Strøg særegne, Klæde- dragter er helt gaaet ud af Brug, som de allerede er det paa de fleste Steder, og Folket saa nogenlunde uniformeret.

Hvor stærkt man end føler Vægten af det Tab, der hermed betegnes, vil der dog næppe — og det ikke alene, fordi det i alle Tilfælde nu vilde være for sent — blive gjort Forsøg paa at holde igen; saadanne har for øvrigt flere Gange været gjort uden at have ført til noget. Herom raader dog vel Enighed mellem alle, som har nogen Nationalfølelse, at der bør gøres, hvad gøres kan, for at fremme de nulevende og de kommende Slægters Kendskab til de Klædebon, hvori de svundne fædedes, røgtede deres Dønt, nød Livets Glæder, bar defs Sorger. To Veje er der at gaa for at naa Maalet, og ad dem begge er man allerede vundet ret godt frem: Man samler i let tilgængelige Museumsæer, hvad der endnu er at finde af gamle Folkedragter, og man tilvejebringer paalidelige Afbildninger af dem og sender dem ud til saa mange som muligt.

Enkelte kan der sagtens være, som i Modsætning til det her sagte ikke regner det omhandlede Spørgsmaal for særlig vigtigt. I Virkeligheden turde det dog vel slaas fast, at Nationaldragterne staar i et saadant Forhold til de folkelige Ejendommeligheder, til det kulturelt betydningsfulde, at Studiet af dem har en Interesse, Kendskabet til dem en Værd, der rækker ud over Kuriositetens eller hvad man i al Almindelighed kalder det etnografiskes. De fortæller os ikke alene om, hvorledes vort Lands Indbyggere har forstaaet at lempe sig efter Naturforholdene og de Krav, de deraf be-

stemte Hæringsveje — Agerdyrkning, Fiskeri, Søfart — har stillet, men ogsaa adskilligt om de Karaktertræk, der har præget og vel tildels endnu præger hver enkelt Egn's Befolkning og herved adskiller den fra de andres. Her tager man let paa Tilværelsen, hist er Sindet forholdsvis tungt; her raader udpræget Selvfølelse, anden Steds bærer Mand og Kvinde Mærker at det Tryk, tunge Kaar og ilde Medfart fra Magthavernes Side har lagt paa dem gennem lange Tider. Nogle Klædesæts Snit og Farver melder om, at Bønderne i denne eller hin Egn har næret Hang til at sprede den stærkest mulige Glans over Livet, paa andre Strøg stemmer Dragtens Præg forunderligt med det, man læser ud af Ansigtstrækkene, saa man faar et forstærket Indtryk af noget strengt, verdensforsægende, „herrnbutisk“. Og saa endnu ét: Et Oversyn over en Samling danske Folkedragter bringer os paa fornøjelig Vis Besked om, at vore Bønder og Fiskere har siddet inde med meget af den umiddelbare Skønhedsfølelse, der giver Evne til at forene, hvad der er formaalstjenligt, med det, som tiltaler et sundt Øje. I de fleste Tilfælde er Klæderne skaarne efter naturlige, vel førte Linier, og i næsten alle glædes den, som har Syn for sligt, ved en Farvesammensætning, der lader de rene, ofte ubrudte og meget kraftigt virkende Farver klinge i velgørende Harmoni. Se kun Omslagsbilledet til den her foreliggende Folkedragtsamling, se, hvor alt staar om end dristigt, saa dog mildt og smukt, se dernæst, — nej, her skal ingen videre Pegepind gives; Uret vilde det være mod den, som tager hvert enkelt Blad i Hænde med Vilje til ærlig Fordybelse, at røve ham den Glæde, det kan føre med sig at behandle Emnet paa egen Haand, at skærpe sit Øje ved at lade det helt selvstændigt finde, hvad der lader sig drage ud af Stoffet.

+ + +

Endnu nogle Ord om det Værk, der hermed føres frem i lempeligt fornyet Skikkelse.

Det var i Midten af det nittende Aarhundrede, — da det kraftige nationale Opsving, der stod i nær Forbindelse med Udbrudet af den første sønderjydske Krig og med Udstedelsen af Grundloven, gav Sansen for det folkeligt danske saa stærk Vækst, — at Fvereren for at fremdrage og bevare alt, hvad der kan tale til os om svundne Tiders Aand og Liv, fik mangfoldige Udslag som aldrig forhen. Da var det,

at en Kreds af Mænd — Oldtidsgranskerne Christian Jürgensen Thomsen, J. J. A. Morsaae og flere andre af vore bedste kan nævnes blandt dem — enedes om at stille sig i Spidsen for Udgivelsen af en Samling Billeder af danske Nationaldragter og om at søge at interessere Regeringen saaledes for Sagen, at der kunde sikres den Pengehjælp. Forsøget blev gjort og lykkedes.

Manden, i hvis Hænder den kunstneriske Del af Arbejdet skulde lægges, var det let at finde. Maleren F. C. Lund havde deltaget i Trearskri-gen, overalt havde han ført Skitsebogen med sig, og, hvor han kom frem, fæstnet Tegninger af Bønderne i deres Nationaldragter til dens Blade. Nogle af disse Rids havde han kort efter sin Hjemkomst fra Felten lagt til Grund for større, farvelagte Gengivelser og udgivet disse. Til Lund henvendte man sig nu; han greb med Begejstring Opgaven, drog Landet rundt paa Studierejser, kom hjem med Mappen fuld, og allerede i 1864 forelaa en Samling af 31 Farvellitografier til Udgivelse. De modtoges med fuld Paaskønnelse, ikke alene her hjemme, men ogsaa i Udlandet; en svensk Samling købte de originale Akvareller, og i Løbet af forholdsvis kort Tid var der Brug for en ny Udgave af den stentrykte Suite; den ledsagedes af en kyndig og udførlig Indledning af Vilhelm Bergsøe. Nu har ogsaa den længe været ude af Handelen, og i Erkendelsen af, at det bør et saadant Værk ikke være, har man da besluttet sig til at foranstalte en ny.

Her stødte man imidlertid paa den Vanskelighed, at Stenene, hvormed de to første Oplag var trykt, ikke længere eksisterede. Der var da ingen anden Vej at gaa end den, efter de oprindelige Tryk at udføre nye Akvareller, saatremt man da ikke vilde nøjes med fotomekaniske Gengivelser. Men hvorledes skulde Sagen praktisk talt sættes i Værk? Af en udviklet Kunstner — og kun i en saadans Hænder turde man med Tryghed betro Genopgivelsen af Billederne — kunde man ikke forlange, at han skulde levere slaviske Kopier med fuldstændig Bevarelse af de undertiden ret løjneliggende kunstneriske Mangler, hvoraf Lunds Arbejde, til Trods for al den Dygtighed og Ombu, hvoraf det i det væsentlige har Mærke, unægtelig led. Paa den anden Side skulde og maatte dog Tegningerne vedblivende være Lunds; det krævede ikke alene Pligtspligten, men ogsaa Hensynet til, at de jo, ud-

førte, som de var, paa Grundlag af Naturstudier, der nu ikke kunde gøres om, gav uomtvistelig Garanti for det ved et foretagende som dette aller- vigtigste, den fuldstændige Paalidelighed. Der kræ- vedes altsaa af Reproducenten, foruden de kunst- neriske Egenskaber, som det ikke er nødvendigt at opregne her, et ikke ringe Maal af Takt og Resig- nation — en Selvfornægtelse, som det i ikke ganske faa Tilfælde kunde være vanskeligt nok at bevare.

Efter nøje Overvejelse formaadede man da Hr. Luplau Janssen, der ikke alene er kendt som en dygtig Maler, ikke mindst Akvarellist, men som ogsaa i mange smukke Blade har lagt sin Fortro- lighed med den litografiske Teknik for Dagen, til at paatage sig Arbejdet; nu foreligger det færdigt, og enhver kan selv dømme derom og, hvis han vil, foretage en Sammenligning med, hvad de ældre Udgaver byder paa.

Et mere selvstændigt Arbejde er Titelbilledet, hvor Hr. Luplau Janssen i nær Tilslutning til forgængerens Stil og til den Maade at karakteri- sere paa, som vi kender fra en større F. C. Lundsk

Komposition, har samlet en broget Mængde typisk kostumerede Almuesfolk, der i festligt Optog drager frem gennem et ægte dansk Landskab.

+ + +

— Og saa gaar de gamle danske Kostumbilleder da for tredje Gang ud i Folket. Maatte de finde den Modtagelse, de fortjener, ikke alene i Lighed med, hvad der for et Par Menneskealdre siden blev dem til Del, men en endnu mere forstaaende og derfor varmere! Deres kulturhistoriske Værd er vokset med Aarene, alt eftersom Modellerne for- svandt. For en Domstol, der afsiger sin Kendelse fra et rent kunstnerisk Synspunkt, er det jo ikke, de fremstiller sig. Værdsættes vil de først og frem- mest i Henhold til, hvad de giver af den Oplysning og de Stemninger, som strømmer os i Møde fra dem, og som vi ikke kan tage imod, uden at de bringer Udbytte. Det Udbytte, der gror op af for- staaende Kærlighed til Minderne om, hvad der længe har været rodfast i dansk Grund, og som først sent er gaaet tabt under uforstaaende Vantrøgt.

Sigurd Müller.